

การสถาปนารัฐอิสลามมะดีนะฮ์ของศาสดามุฮัมมัด¹

สามารถ ทองเฝื่อ²

วันที่รับบทความ: 29 สิงหาคม 2564

วันที่แก้ไขครั้งสุดท้าย: 5 มกราคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 21 มกราคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองว่าด้วยรัฐอิสลามสมัยศาสดามุฮัมมัดในการสถาปนารัฐอิสลามแห่งมะดีนะฮ์ ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษวิจัยพบว่ารัฐอิสลามที่ปรากฏในยุคสมัยศาสดามุฮัมมัดมีการใช้ระเบียบแบบแผนตามรัฐธรรมนูญมะดีนะฮ์ที่ยอมรับการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อยไม่นิยมความรุนแรงและปกครองทั้งชาวมุสลิมและที่ไม่ใช่มุสลิม นอกจากนี้ ยังพบว่าแนวคิดวิธีการปกครองรัฐของท่านศาสดามุฮัมมัดนั้นเป็นที่ยอมรับว่ามีความสงบและมีความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างชาวมุสลิมและที่ไม่ใช่มุสลิม

คำสำคัญ รัฐอิสลาม, มะดีนะฮ์, ศาสดามุฮัมมัด

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “รัฐอิสลาม: ภาพจริงจากหลักคำสอนกับภาพหลอนที่ถูกสร้าง” ที่ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รหัสโครงการ POL6204084S

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี 94000 อีเมล: thongfhua@gmail.com

The Establishment of Islamic State in Madinah of the Prophet Muhammad

Samart Thongfhua³

Received: 29 August 2021

Revised: 5 January 2022

Accepted: 21 January 2022

Abstract

This research article aimed to study the concept of the political ideology of the Islamic State in Prophet Muhammad's era for establishing the Islamic State of Madinah. This research was conducted qualitatively based on documentary research, in-depth interview and focus group discussions. The research result found that the Prophet Muhammad's Islamic state was formed during Prophet Mohammad's reign using the Madinah constitution to accept the coexistence of people in society with peace and non-violence to rule both Muslims and non-Muslims. Moreover, the Prophet's period was considered peaceful and full of mutual cooperation between Muslims and non-Muslims.

Keywords Islamic State, Madinah, Prophet Muhammad

³ Associate Professor, Ph.D., Faculty of Political Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani 94000. E-mail: thongfhua@gmail.com

1. บทนำ

ประเด็นเกี่ยวกับรัฐอิสลามเริ่มเป็นที่สนใจของผู้คนในสังคมไทยและสังคมโลกมากขึ้น นับตั้งแต่การปรากฏขึ้นของกลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย (Islamic State of Iraq and Syria: ISIS) หรือกองกำลังรัฐอิสลามแห่งอิรักและลิแวนต์ (The Islamic State of Iraq and the Levant: ISIL) ที่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกลุ่มไอเอส (Islamic State: IS) ซึ่งสาเหตุการเกิดขึ้นของกลุ่มรัฐอิสลามไอเอสนั้นอันเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศพันธมิตรได้ทำสงครามในอิรักเมื่อปี ค.ศ. 2003 ซึ่งปฐมบทครั้งดังกล่าวได้กลายเป็นชนวนความรุนแรงเกิดขึ้นทั่วโลก ส่งผลไปสู่การก่อตั้งกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวครั้งใหม่ในโลกมุสลิมหนึ่งในนั้นคือกลุ่มติดอาวุธญะมาอัต อัลตาฮิิด อัลญิฮาดหรือองค์การเอกภาพแห่งศรัทธาและการดิ้นรนต่อสู้ เมื่อการต่อสู้ด้วยสันติวิธีไม่ได้ผล องค์การดังกล่าวที่นำโดยมุศอับอัซซอกริ์ชาวจอร์แดนที่ต่อมาเขาได้ประกาศแสดงความจงรักภักดีต่อกลุ่มขบวนการอัลกออิดะฮ์ ซึ่งในเวลาต่อมาเขาได้ถูกสหรัฐอเมริกาจับกุม ต่อมาในปี ค.ศ. 2006 กลุ่มไอเอสได้สถาปนาขึ้นและได้เข้ายึดครองพื้นที่บางส่วนทางภาคเหนือของซีเรียและอิรักตามลำดับ เริ่มต้นด้วยอะบูบัคฺลุลลอฮ์ อัลบักดาดิ์ อัลบักดาดิ์กับภารกิจสำคัญของกลุ่มคือการปลดปล่อยชาวซุนนีที่ถูกกดขี่ซึ่งอะบูอัยยูบ อัลมัสรีของอียิปต์เข้าร่วมกลุ่มนี้ด้วย กระนั้นแกนนำของกลุ่มทั้งสองท่านนี้ถูกสังหารด้วยการปฏิบัติการทางการทหารของสหรัฐอเมริกาเช่นกัน ส่งผลให้ในปี ค.ศ. 2010 อะบูบักร์ อัลบักดาดิ์ได้กลายเป็นผู้นำกลุ่มไอเอส (จริญ มะลูลิม, 2557, น. 2-3) ซึ่งในช่วงเวลานั้นเมื่อหัวหน้ากลุ่มรัฐอิสลามไอเอสผู้นี้คืออะบูบักร์ อัลบักดาดิ์ได้ประกาศตัวเป็นเคาะลีฟะฮ์ (ผู้นำที่ปกครองอาณาจักรซึ่งดูแลกิจการศาสนาและกิจการของรัฐ) พวกเขาเป็นกลุ่มสำนักคิดซุนนี มีฐานปฏิบัติการในประเทศอิรักและซีเรีย เป้าหมายของกลุ่มคือเพื่อทำการจัดตั้งรัฐอิสลามภายใต้ระบอบเคาะลีฟะฮ์และหลังจากการประกาศตัวไม่นาน แนวคิดการก่อตั้งรัฐอิสลามเริ่มขยายตัวไปยังพื้นที่ต่างๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีทฤษฎีมากมายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของกลุ่มรัฐอิสลามไอเอสอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น มีความเห็นว่าเป็นกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่นิยมใช้ความรุนแรงและความโหดเหี้ยมสังหารผู้คนเพื่อขึ้นสู่อำนาจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในหลักการของศาสนาอิสลามนั้น อิสลามได้วางระบอบแบบแผนทางการเมืองการปกครองไว้อย่างชัดเจนด้วยการบัญญัติสิทธิโดยทั่วไปของประชาชนผู้อาศัยที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐอิสลาม ได้แก่ สิทธิด้านเกียรติแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิด้านความมีอิสระในความเชื่อ สิทธิด้านการยึดมั่นในบทบัญญัติของศาสนา สิทธิด้านความยุติธรรม สิทธิด้านการให้ความคุ้มครองต่อชีวิต ทรัพย์สินและเกียรติ สิทธิด้านการป้องกันจากศัตรู

ผู้รุกราน สิทธิหลักด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและสิทธิด้านการให้หลักประกันสังคม (คอลีห์ หุสัยนฺ อัลอายิด, 2548, น. 15)

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของกลุ่มรัฐอิสลามไอเอสดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้คนในสังคมมองว่าชาวมุสลิมหรือผู้นับถือศาสนาอิสลามนั้นคือกลุ่มผู้นิยมใช้ความรุนแรง ส่งผลให้สังคมโลกเกิดสภาวะโรคหวาดกลัวอิสลามหรืออิสลามโมโฟเบีย (Islamophobia) ขึ้น จากภาพแห่งความรุนแรงเหล่านี้ของกลุ่มรัฐอิสลามไอเอสได้ถูกต่อต้านจากมุสลิมอีกหลายกลุ่มและมองว่าการปฏิบัติการของกลุ่มรัฐอิสลามไอเอสด้วยความรุนแรงนั้นคือการบิดเบือนหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อทบทวนภาพแห่งความเป็นจริงว่าด้วยรัฐอิสลามของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติและความรู้สึกร่วมของผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพลักษณ์ของมุสลิมในสังคมไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย อาจถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้นิยมใช้ความรุนแรงหรือหนึ่งในกลุ่มผู้ก่อการร้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมจะต้องตั้งคำถามอย่างมากมายกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้เองผู้เขียนจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อมีส่วนในการคลี่คลายข้อสงสัยในประเด็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามในบริบททางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดที่ว่าด้วยรัฐอิสลามนั้นได้ถูกฉายภาพในสังคมโลกอย่างมากมาย ทว่าทั้งหมดเหล่านั้นล้วนมีทั้งภาพจริงจากหลักคำสอนและภาพหลอนที่ถูกสร้างขึ้นปนเปกันไป การทำความเข้าใจจุดมการณ์ทางการเมืองว่าด้วยรัฐอิสลามตามแบบฉบับของท่านศาสดามุฮัมมัดจึงเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญในการดำเนินงานทางด้านการเมืองการปกครองและการเผยแพร่แนวคิดที่ถูกระบุไว้ในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

2. วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอแนวคิดที่ว่าด้วยรัฐในทรรศนะของอิสลามในการสถาปนารัฐอิสลามแห่งมะดีนะฮ์ของศาสดามุฮัมมัด

3. ระเบียบวิธีวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการวิจัยจากการเก็บข้อมูลเอกสารทบทวนวรรณกรรมเป็นหลักทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ อัลกุรอาน หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเครื่องมือวิจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าคือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์ ด้านมุสลิมศึกษาและด้านอิสลามศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และ

สนทนากลุ่มภายหลังจากการดำเนินการวิจัยจากเอกสารทบทวนวรรณกรรมเสร็จสิ้นแล้ว หลังจากนั้นจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยใช้ศาสตร์ทางรัฐศาสตร์และอิสลามศึกษามาดูการในการวิเคราะห์เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุมและตรงประเด็นให้มากที่สุด ภายหลังจากที่ได้ทำการศึกษางานเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสัมภาษณ์และจัดสนทนากลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดเอาไว้แล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้อ่านวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามที่ได้ระบุไว้ในวิธีการดำเนินการวิจัยนำมาซึ่งผลการศึกษาและอภิปรายผลต่อไป

4. นิยามคำศัพท์

รัฐอิสลาม หมายถึง รัฐที่เกิดขึ้นในเมืองมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียในสมัยศาสดามุฮัมมัด โดยได้ยึดหลักธรรมของศาสนาอิสลามมาใช้ในการเมืองการปกครองและการบริหารภายในรัฐนั้น

ศาสดามุฮัมมัด หมายถึง ศาสดาของศาสนาอิสลาม ผู้ที่นำหลักธรรมคำสอนจากพระเจ้าคืออัลลอฮ์มาเผยแผ่แก่มนุษยชาติและท่านยังเป็นผู้นำแห่งรัฐอิสลามแห่งมะดีนะฮ์

มะดีนะฮ์ หมายถึง ชื่อของชุมชนหนึ่งที่อยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย มีชื่อเดิมว่าเมืองยัษริบ เป็นชุมชนที่เกิดรัฐอิสลามที่แรกของโลก โดยมีการปกครองตามรัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์ที่ผู้คนในชุมชนช่วยกันคิดสร้างขึ้นมาเป็นแนวทางการปกครองตามหลักการอิสลาม โดยมีศาสดามุฮัมมัดเป็นเจ้าผู้ปกครอง

5. ทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แหล่งที่มาและวัตถุประสงค์ของรัฐอิสลาม ผู้นำรัฐในอิสลาม ประเภทดินแดนในรัฐอิสลาม คุณลักษณะของรัฐอิสลาม นครมะดีนะฮ์ที่เป็นแบบอย่างของรัฐอิสลาม และรัฐธรรมนูญมะดีนะฮ์ โดยแต่ละหัวข้อนั้นจะมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับการสถาปนารัฐอิสลามมะดีนะฮ์ของศาสดามุฮัมมัด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 แหล่งที่มาและวัตถุประสงค์ของรัฐอิสลาม

แหล่งที่มาของการปกครองรัฐในอิสลามมาจาก 3 แหล่งที่มา คือ อัลกุรอาน ซุนนะฮ์ หรืออัลหะดีษ และอิญญ์มาห์หรืออิญญ์ติฮาด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แหล่งที่ 1 คือ อัลกุรอาน: แม้อัลกุรอานจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐอิสลามโดยตรง อัลกุรอานจะกล่าวถึงเพียงเรื่องหลักๆ หรือพื้นฐานกว้างๆ เท่านั้น ซึ่งครอบคลุมถึงอำนาจเด็ดขาดของอัลลอฮ์ กล่าวถึงการปกครองที่เป็นความรับผิดชอบที่มนุษย์ได้รับมอบหมายจากอัลลอฮ์ การดำเนินการปกครองโดยผ่านหน้าที่ของผู้ปกครอง หน้าที่ของประชาชน เป็นต้น ดังปรากฏในอัลกุรอานความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้ให้พวกเจ้ามอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของมันและเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าจะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งซึ่งดีจริงๆ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงได้ยินและทรงเห็น” และอีกโองการ ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮ์และเชื่อฟังศาสนา (เราะซูล) เกิดและผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วย แต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และศาสนา หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันปรโลก นั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่งและเป็นการกลับไปอย่างสวยงาม” (อันนิชาฮ์: 58-59) (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย, 2542, น. 195) โองการดังกล่าวนี้ได้กล่าวถึงสิ่งสามประการ คือ (1) ผู้นำรัฐอิสลามที่แท้จริงนั้นคือผู้ที่รักษาอะมานะฮ์ (สิ่งที่ได้รับมอบหมายที่ไว้วางใจให้ปฏิบัติ) จากอัลลอฮ์และศาสนาของพระองค์ และด้วยอะมานะฮ์นั้นเขาต้องมีความรับผิดชอบในการดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งอิสลามตลอดจนให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความอุดมสมบูรณ์ผาสุก (2) ศาลเป็นผู้ที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม (3) ประชาชนจะต้องมีความรับผิดชอบในการเชื่อฟังผู้นำรัฐในทุกๆ ด้านเนื่องจากเขาเป็นผู้ถืออะมานะฮ์จากอัลลอฮ์ ดังนั้น ที่มาของอำนาจสูงสุดหรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งคืออำนาจอธิปไตยในการปกครองรัฐมาจากพระเจ้าหรืออัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น อำนาจการปกครองในด้านอื่นๆ มาจากประชาชน โดยที่ประชาชนจะมอบอำนาจโดยวิธีการจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง พระเจ้าได้มอบอำนาจและความประสงค์ของพระองค์แก่ประชาชาติอิสลามทุกคนให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ของพระองค์บนหน้าแผ่นดินนี้ เพื่อให้คำสั่งของพระองค์เป็นจริงขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปกครอง จากข้อกำหนดดังกล่าวประชาชาติอิสลาม (อุมมะฮ์) มีหน้าที่สถาปนากการปกครองอิสลามด้วยการคัดเลือกผู้นำโดยผ่านสภาชูรอ (กลุ่มคณะที่ปรึกษา) ซึ่งสิ่งนี้นับเป็นการมอบอำนาจของประชาชนอันเป็นที่มาของอำนาจการปกครองในอิสลาม

แหล่งที่ 2: ซุนนะฮ์ หรือ อัลหะดีษ: หมายถึงทุกสิ่งทีมาจากท่านศาสดามุฮัมมัดหรือจริยวัตรของท่านศาสดา ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำหรือการยอมรับของท่าน สิ่งนี้นับเป็นแหล่งที่มาของระบอบการเมืองการปกครองอิสลามรองลงมาจากอัลกุรอาน ซึ่งอัลกุรอานได้วาง

แนวทางสำหรับการเมืองการปกครองอิสลามอย่างกว้างๆ ขณะที่สุนนะฮ์เป็นคำอธิบายขยายความหมายของอัลกุรอานให้เป็นจริงขึ้นมา ด้วยเหตุนี้สถานภาพของสุนนะฮ์ในฐานะเป็นแหล่งที่มาของการเมืองการปกครองอิสลามจึงไม่สามารถโต้แย้งได้เลย

แหล่งที่ 3: อิจญ์มาอ์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งคืออิจญ์ติฮาด: เป็นแหล่งที่มาของกฎหมายที่ไม่ด้อยกว่าสิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งสองข้างต้น (อัลกุรอานและสุนนะฮ์) หากอัลกุรอานได้กล่าวถึงการปกครองในภาพกว้างและอัสสุนนะฮ์เป็นการปฏิบัติตามแนวทางอัลกุรอานแล้ว ดังนั้น อิจญ์ติฮาดหรืออิจญ์มาอ์ (การเห็นพ้องต้องกัน) ของอุละมาอ์ (นักปราชญ์หรือผู้รู้ทางศาสนา) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในวิชาการต่างๆ ของอิสลามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและสุนนะฮ์

สำหรับในส่วนของวัตถุประสงค์ของรัฐอิสลามซึ่งสถาปนาขึ้นบนพื้นฐานของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ได้ถูกวางไว้โดยพระเจ้า ดังที่โองการหนึ่งในอัลกุรอานได้ระบุไว้ความว่า “โดยแน่นอนเรา (อัลลอฮ์) ได้ส่งบรรดาศาสดาของเราพร้อมด้วยหลักฐานทั้งหลายอันชัดแจ้งและเราได้ประทานคัมภีร์และความยุติธรรมลงมาพร้อมกับพวกเขา เพื่อมนุษย์จะได้ดำรงอยู่บนความเที่ยงธรรมและเราได้ให้มีเหล็กขึ้นมาเพราะในนั้นมีความแข็งแกร่งมากและมีประโยชน์มากมายสำหรับมนุษย์” (อัลอะฮ์ดีด: 25) (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย, 2542, น. 1449-1450) ในโองการนี้เหล็กเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจทางการเมืองและทำให้กระจ่างชัดว่าภารกิจของท่านศาสดามุฮัมมัดคือการกำหนดเงื่อนไขซึ่งประชาชนผู้เป็นมวอลชนจะได้รับคามยุติธรรมทางสังคมอย่างแน่นอนตามมาตรฐานที่ได้ประกาศเจตนารมณ์ไว้โดยพระผู้เป็นเจ้าในอัลกุรอาน ในอีกโองการหนึ่งของอัลกุรอาน ความว่า “มุสลิมคือหากเรา (อัลลอฮ์) มอบอำนาจปกครองในแผ่นดินแก่พวกเขา พวกเขาก็ดำรงการละหมาด การบริจาคทาน (ซะกาต) ใช้ในการทำมาค้า และห้ามในการกระทำการที่ตอ้งห้ามและสิ่งที่ไม่ยุติธรรม” (อัลฮัจญ์: 41) (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย, 2542, น. 807) และอีกโองการหนึ่ง ความว่า “พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อำนาจขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบและห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มีชอบและศรัทธาต่ออัลลอฮ์” (อาละอิมรอน: 110) (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย, 2542, น. 134) ดังนั้น เป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดแล้วแก่ทุกคนผู้ที่ได้รับภาพสะท้อนจากโองการเหล่านี้ว่า วัตถุประสงค์ของรัฐซึ่งมองเห็นภาพได้โดยโองการอัลกุรอานเป็นผลดีมิใช่ผลร้าย วัตถุประสงค์ของรัฐนั้นมีได้มีเพียงการปกป้องประชาชนเพื่อไม่ให้ทำลายกันและกัน ปกป้องอิสรภาพของเขาและเพื่อปกป้องพลเมืองจากการรุกรานแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งหวังให้มีวิวัฒนาการและพัฒนาความยุติธรรมทางสังคมที่สมดุลกันอีกด้วย

5.2 ผู้นำรัฐในอิสลาม

นักวิชาการทางด้านนิติศาสตร์อิสลามได้ให้ความหมายของผู้นำว่าเป็นผู้ปกครองกิจการทั้งเรื่องทางโลกและทางธรรม เป็นตัวแทนของท่านศาสดาในการที่จะดำรงไว้ให้ศาสนาอิสลามเป็นศูนย์กลางของประชาชาติและให้ประชาชนปฏิบัติตามผู้นำ (เคาะลีฟะฮ์) ซึ่งสอดคล้องกันกับนักอรรถาธิบายอัลกุรอานอย่างอัลบัยฮะควีได้กล่าวไว้ว่าผู้นำหรือเคาะลีฟะฮ์หมายถึงผู้สืบทอดหน้าที่แทนศาสดามุฮัมมัดเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการอิสลาม ประชาชาติมุสลิมต้องยอมรับคำสั่งและอำนาจของเคาะลีฟะฮ์ นอกจากนั้นแล้วคำอธิบายของอิบนุคออลดูนบิดาแห่งนักปรัชญาอิสลามได้ให้นิยามเคาะลีฟะฮ์หรือผู้นำเอาไว้ว่าเป็นผู้นำประชาชนที่อยู่ใต้การปกครองให้ดำเนินไปตามชะรีอะฮ์ที่ระบุไว้ในอัลกุรอานเพื่อความสำเร็จในชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (สามารถ ทองเผื่อ, 2562, น. 67)

นอกจากนี้แล้วในประเด็นนี้ อบุล อะลา เมาดูตี (2525, น. 43) ได้ให้คำอธิบายเอาไว้ว่าผู้นำรัฐหรือเคาะลีฟะฮ์นั้นคือตัวแทนแห่งคุณธรรมและอำนาจของอัลลอฮ์ซึ่งย่อมมีสิทธิที่จะใช้อำนาจของพระองค์นี้ได้ภายใต้ขอบเขตที่อัลลอฮ์ได้บัญญัติเอาไว้ ผู้นำจึงไม่ใช่ฆราวาสในทางการเมืองของตระกูลหรือชนชั้นใดๆ แต่เป็นหน้าที่ของประชาชาติที่มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความศรัทธาในหลักแนวคิดด้านความเชื่อศรัทธา (เตาฮีด) และความเป็นศาสดาที่เป็นผู้นำสารแห่งอัลลอฮ์ (ริซาละฮ์) ดังนั้น จึงสามารถสรุปความหมายของคำว่าผู้นำหรือเคาะลีฟะฮ์ตามเชิงอรรถในด้านวิชาการทางอิสลามได้ 3 ประการตามที่ มัสลัน มาหามะ (2551, น. 104) ได้สรุปนิยามเอาไว้ดังนี้ คือ ประการที่ 1 เป็นผู้สืบทอดหน้าที่แทนท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งหมายความว่า เป็นผู้สืบทอดหน้าที่แทนศาสดามุฮัมมัดในเรื่องที่เกี่ยวกับทางโลกรวมทั้งทำการเผยแผร์และปกป้องศาสนาอิสลามและผู้นำในอิสลามจึงไม่ใช่เป็นศาสดาหรือเป็นผู้ที่คิดค้นหลักการชะรีอะฮ์ขึ้นมาใหม่ ประการที่ 2 เป็นผู้สืบทอดหน้าที่ของศาสดามุฮัมมัดในเรื่องต่างๆ โดยการปฏิบัติให้อยู่ในภายใต้ขอบเขตกฎเกณฑ์ตามที่หลักการอิสลามได้บัญญัติไว้ และประการที่ 3 คือเป็นประมุขของรัฐเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน

5.3 ประเภทดินแดนในอิสลาม

สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจในองค์ประกอบหลักที่สำคัญของรัฐอีกอย่างหนึ่งคืออาณาเขตหรือดินแดน สำหรับการแบ่งประเภทดินแดนตามทรรศนะอิสลามสามารถแบ่งออกได้ 2 รูปแบบด้วยกันคือ ดินแดนสันติและดินแดนข้าศึก สำหรับดินแดนสันติ (ดาร์สชะลาม) นั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ประเภทที่ 1) เป็นดินแดนที่ชาวมุสลิมสามารถปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามได้อย่างครบถ้วน (ดินแดนอิสลาม) ทั้งนามธรรมและรูปธรรม เช่น ใช้ระบบการปกครองแบบอิสลามและมีการใช้ชะรีอะฮ์หรือกฎหมายอิสลาม มีมุสลิมเป็น

ผู้ปกครอง หรือการมีมัสยิดและสัญลักษณ์ศาสนาอิสลามปรากฏอยู่ทั่วไป และ 2) ดินแดนที่ปกครองโดยศาสนาอื่น (ดินแดนสัญญาพันธไมตรี) แต่ชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้สามารถปฏิบัติตนทางศาสนกิจได้อย่างครบถ้วน ไม่มีการห้ามปราม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นต้น ทั้งนี้ รวมถึงประเทศที่มีชาวมุสลิมปกครองแต่ไม่ได้มีการปกครองแบบอิสลาม เช่น การใช้กฎหมายชะรีอะห์เต็มรูปแบบในการปกครอง สำหรับดินแดนในรูปแบบที่ 2 คือ ดินแดนข้าศึก (ดาร์ุลฮาร์บี) นั้นสามารถแบ่งออกได้สองประเภทเช่นกัน คือ ประเภทที่ 1: ดินแดนที่ปกครองโดยคนต่างศาสนาที่ไม่ใช่มุสลิมและไม่ได้ใช้ระบอบการปกครองแบบอิสลาม โดยไม่มีการนำชะรีอะห์มาใช้ในการปกครองและไม่มีสัญญาพันธไมตรีต่ออิสลามทั้งนามธรรมและรูปธรรม ประเภทที่ 2 คือ เป็นดินแดนที่ปกครองโดยมุสลิมแต่ไม่ได้ใช้ระบอบการปกครองและหลักชะรีอะห์ในการปกครองและยังเป็นปรปักษ์กับชะรีอะห์ดังกล่าว เช่นเดียวกัน (สามารถ ทองฝื่อ, 2562, น. 44-45) ดังนั้น หากพิจารณาจากรูปแบบการจัดแบ่งประเภทดินแดนในอิสลามที่มีลักษณะแตกต่างกันดังกล่าวข้างต้น เราเห็นได้ว่าจะทำให้เห็นรูปแบบทางการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันในแต่ละบริบทของดินแดนนั้นๆ

5.4 คุณลักษณะของรัฐอิสลาม

นักคิดและนักเคลื่อนไหวคนสำคัญของโลกมุสลิมแห่งเอเชียใต้อย่าง อบุล อะลา เมาดูดิ (2525, น. 51-55) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการปกครองรัฐอิสลามประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ ที่เป็นของตนเองพอที่จะสรุปได้ดังนี้คือ รัฐอิสลามถูกสร้างขึ้นมานบนพื้นฐานแห่งจิตสำนึกในอิสราภาพและชัยชนะของประชาชาติมุสลิม อิสราภาพในที่นี้ที่แท้จริงนั้นก็คือเพื่อเป็นการตอบสนองในการทำหน้าที่ของความเป็นเคาะลีฟะฮ์บนหน้าแผ่นดิน กล่าวคือการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอิสลาม อำนาจเด็ดขาดเป็นของอัลลอฮ์อย่างแท้จริงขณะที่ประชาชนนั้นเป็นเพียงผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งอะมานะฮ์ (หน้าที่ความรับผิดชอบ) ส่วนเคาะลีฟะฮ์นั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติมุสลิมทั้งหมดที่ได้รับการคัดเลือกโดยผ่านคณะกรรมการเพื่อการแต่งตั้งและถอดถอน (อัลฮัลวัลอักด์) การปรึกษาหารือ (ชูรอ) เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญต่อการปกครองในรัฐอิสลามโดยจะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่ในอัลกุรอานและซุนนะฮ์กำหนดไว้ในรูปแบบของการชูรอ คำตัดสินและการดำเนินการในทางการเมืองการปกครองนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ขณะเดียวกันประชาชนเองจะต้องไม่ตามอารมณ์ของตนเองแต่จะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อกำหนดของบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ประชาชนในรัฐอิสลามต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นและยึดมั่นในการดำเนินนโยบายของรัฐอิสลาม ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมก็สามารถที่จะเป็นประชากรของรัฐอิสลาม

นั้นได้เพียงแต่พวกเขาเหล่านั้นต้องยอมรับในระบอบการปกครองของอิสลาม นอกจากนี้ในการสร้างรัฐอิสลามนั้นจะต้องวางอยู่บนหลักการพื้นฐานของความศรัทธาแห่งอิสลาม ตลอดจนต้องให้หลุดพ้นจากข้อผูกมัดทางชาติตระกูล สีผิว ภาษา สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น ขณะเดียวกันยังต้องให้ความสำคัญในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีความรักใคร่ปรองดองกัน

รัฐอิสลามได้ให้ความสำคัญต่อการยึดมั่นในหลักคุณธรรมอันสูงส่งไม่ใช่ให้ยึดมั่นต่อทางการเมือง การเมืองเป็นเพียงแค่เครื่องมือของมนุษย์ในอันที่จะทำให้เกิดความสงบสุขในรัฐ แต่ไม่ใช่เครื่องมือของการเมืองตราบนั้นคุณธรรมที่สูงส่งก็จะถูกละเลยไปโดยทันที อีกทั้งมนุษย์ยังถูกรอบงำโดยอารมณ์ที่ใฝ่ต่ำและสิ่งที่ต่ำทราม จนทำให้รัฐเต็มไปด้วยความอธรรมอย่างที่เราพบเห็นในทุกวันนี้ หน้าที่ของรัฐอิสลามจะครอบคลุมทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้คือส่งเสริมในการทำมาดีและห้ามปรามการทำความชั่ว นั่นก็หมายถึงหน้าที่ทั้งสองประการที่จะต้องดำเนินไปด้วยกัน มิใช่จะเลือกกระทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง คุณค่าที่สำคัญที่สุดคือความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมให้กระทำความดีและห้ามปรามการกระทำความชั่ว และประการสุดท้ายคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนมิใช่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนงานกับนายจ้าง แต่ประชาชนก็มิได้รับความอิสระในการกระทำการใดๆ ตามใจชอบ ผู้ปกครองมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นสิทธิของประชาชน ในขณะที่ประชาชนก็มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นสิทธิของผู้ปกครองเช่นกัน (อบุล อะลา เมาดูตี, 2525, น. 50)

ในงานศึกษาของคุรซิด อะห์หมัด (2541, น. 207-208) ได้อธิบายเอาไว้ถึงลักษณะพื้นฐานของรัฐอิสลามที่สามารถอนุมานได้จากแหล่งที่มาจากอัลกุรอาน ดังนี้คือ ไม่มีบุคคลใดชนชั้นใด กลุ่มใดหรือแม้แต่ประชาชนทั้งหมดในรัฐนั้นสามารถจะอ้างอำนาจอธิปไตยได้ อัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่มีอำนาจอย่างแท้จริง ส่วนคนอื่นๆ นั้นเป็นเพียงประชากรของพระองค์เท่านั้น อัลลอฮ์เป็นผู้ที่ออกกฎหมายและอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมายอันสมบูรณ์นั้นอยู่ที่พระองค์ ผู้ศรัทธาไม่อาจตรากฎหมายขึ้นมาใช้ได้อย่างสิ้นเชิงหรือพวกเขาสามารถแก้ไขกฎหมายใดๆ ที่พระเจ้ากำหนดไว้ได้ แม้ว่าการต้องการที่จะให้ผลของการออกกฎหมายหรือการเปลี่ยนแปลงกฎหมายของพระเจ้าจะมีความเห็นพ้องต้องกันก็ตาม และประการสุดท้ายคือในทุกๆ ด้านรัฐอิสลามจะต้องสถาปนาขึ้นบนกฎหมายที่วางไว้โดยพระเจ้าโดยผ่านศาสดาของพระองค์ รัฐบาลที่บริหารรัฐดังกล่าวมีสิทธิได้รับการเชื่อฟังอันเนื่องมาจากประสิทธิภาพของมัน ในฐานะหน่วยงานทางการเมืองที่ตั้งขึ้นมาเพื่อนำกฎหมายของพระเจ้ามาใช้ซึ่งจนถึงเวลานี้ก็ได้ปฏิบัติด้วยประสิทธิภาพอย่างนั้นอยู่ถ้าหากรัฐบาลไม่เอาใจใส่ต่อกฎหมายที่ได้มาจากพระเจ้าแล้วการบัญชาการของรัฐบาลก็จะไม่เชื่อมต่อกัน

5.5 มะดินะฮ์แบบอย่างรัฐอิสลามที่แท้จริง

เมื่อศาสดามุฮัมมัดได้ทำการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในเมืองมักกะฮ์ 13 ปี ท่านศาสดาได้รับคำบัญชาจากอัลลอฮ์ให้ทำการอพยพจากเมืองมักกะฮ์สู่เมืองมะดินะฮ์ ท่านศาสดาได้เดินทางถึงมะดินะฮ์ในปี ค.ศ. 622 ซึ่งเป็นหมุดหมายและการรู้จักห้วงยามดังกล่าวว่า “การอพยพ” หรือการเริ่มต้นนับปฏิทิน “ฮิจญ์เราะฮ์ศักราช” ของอิสลามนั่นเอง เมืองมะดินะฮ์หรือมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเมืองยัษริบในอดีตเป็นถิ่นฐานของผู้คน 3 กลุ่มใหญ่ คือ ชาวอาหรับเผ่าเอาส์ (Aws) ชาวอาหรับเผ่าค็อซรอญ์ (Khazraj) และชาวยิว (Jew) ซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่ในมะดินะฮ์มาเป็นเวลาช้านานมาแล้วก่อนการอพยพมาถึงของชาวมุสลิมจากมักกะฮ์ ก่อนที่ท่านศาสดามุฮัมมัดอพยพมานั้นชาวอาหรับทั้งสองเผ่าได้เข้ารับศาสนาอิสลามกันเป็นจำนวนมากแล้วยกเว้นเพียงชาวยิวที่ยังคงยึดมั่นอยู่ในศาสนาดั้งเดิมของพวกเขา ดังนั้นการมาถึงของท่านศาสดามุฮัมมัดและชาวมุสลิมทั้งหลายจึงเป็นข่าวดีสำหรับชาวเมืองมะดินะฮ์ที่ต่างก็เฝ้ารอคอยเหตุการณ์นี้อยู่อย่างใจจดใจจ่อ เมื่อมาถึงยังเมืองมะดินะฮ์ ท่านศาสดาและบรรดาชาวมุสลิมทั้งหลายก็ได้รับการต้อนรับจากชาวเมืองเป็นอย่างดี (อิมรอน มะลูลีม, 2536, น. 111-112)

ในการอยู่ร่วมกันของประชาชนแห่งมะดินะฮ์นั้น ท่านศาสดามุฮัมมัดพยายามให้ทุกคนเลิกยึดถือเผ่าของตนเองเป็นใหญ่ ท่านศาสดาพยายามรวมผู้คนที่อาศัยอยู่ในมะดินะฮ์เข้าเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน โดยเรียกชาวยัษริบหรือชาวมะดินะฮ์ที่ให้ความช่วยเหลือว่าอันศอร ซึ่งหมายถึงผู้ช่วยเหลือชาวมุสลิมที่อพยพมาจากมักกะฮ์ ให้เรียกมุสลิมที่อพยพว่าชาวมุฮาญิรีน เพื่อเป็นการที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันให้มีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งเราจะเห็นได้จากการจัดพื้นที่ของมุสลิมเป็นคู่ๆ ของศาสดาต่อชาวอันศอรและมุฮาญิรีนเนื่องจากมุสลิมผู้อพยพยังขาดเครื่องยังชีพ ท่านจึงได้วางข้อกำหนดสำหรับชาวอันศอร เพื่อที่จะช่วยเหลือคนเหล่านี้ ท่านศาสดาจึงได้แก้ปัญหาโดยการริเริ่มให้มีความเป็นพี่น้องกันระหว่างชาวอันศอรและมุฮาญิรีน (ชะกะรียา บาชีร์, 2540, น. 65-67)

ท่านศาสดามุฮัมมัดได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวอันศอรและมุฮาญิรีนให้เกิดความรักต่อกันและความเป็นพี่น้องกันในหมู่มุสลิม อันเป็นพื้นฐานที่ถาวรสำหรับองค์กรทางสังคมในอิสลามนั้นได้รับการยืนยันจากคำสั่งและการชี้แนะจากอัลกุรอานเองซึ่งมีความเป็นนิรันดร์ว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธานั้นเป็นพี่น้องกัน ดังนั้น เจ้าจงใกล้ชิดเกี่ยวประนีประนอมกันระหว่างพี่น้องสองฝ่ายของพวกเขาเจ้า” (อัลฮุญรอต: 10) (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย, 2542, น. 1950) ท่านศาสดาจึงได้ทราบความรู้สึกถึงความเป็นพี่น้องกันของคนเหล่านั้นโดยยึดถือบทบัญญัติอิสลามที่ท่านได้รับมาจากพระผู้เป็นเจ้า ท่านศาสดารู้ว่ารัฐอิสลามไม่สามารถที่จะยิ่งใหญ่และมีรากฐานที่มั่นคงไม่ได้หากปราศจากการสนับสนุนอย่างจริงจังจาก

ผู้คนทุกฝ่าย (สามารถ ทองเผือ, 2562, น. 44) ซึ่งในมุมมองของฮะมิดุลลอฮ์ (Hamidullah, 2007, p. 17) นั้นได้ให้ทรรศนะเอาไว้ว่ารัฐอิสลามที่ได้ถูกสถาปนาขึ้นอย่างสมบูรณ์จนครอบคลุมวิถีชีวิตของผู้คนนั้นได้ปรากฏให้เห็นได้เฉพาะในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด และบรรดาเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้งสี่ที่สืบทอดต่อมาหลังจากศาสดาเสียชีวิตแล้วเท่านั้น นอกจากนี้ งานศึกษาของอิมรอน มะลูลีม (2536, น. 153-154) ได้อธิบายว่าท่านศาสดาได้ให้ความสำคัญในการสถาปนารัฐแห่งอิสลามดังนี้ คือ ให้ทุกคนปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในการดำเนินชีวิตทุกด้าน การสถาปนาอำนาจการปกครองขึ้นมาเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ สร้างกองทัพที่มีความสามารถในการปกป้องความมั่นคงของรัฐจากการรุกราน มีแหล่งรายได้ของรัฐอย่างพอเพียง ประชาชนมีความจงรักภักดีและจัดให้มีเขตการปกครองที่มั่นคง

5.6 รัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์

เนื่องจากรัฐอิสลามมะดีนะฮ์ในขณะนั้นยังเป็นรัฐที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่และยังไม่มีกลไกทางสังคมและการบริหารที่สลับซับซ้อน ดังนั้น อำนาจการปกครองจึงมาจากท่านศาสดาเสียเป็นส่วนใหญ่ซึ่งเป็นทางนำที่มาจากอัลลอฮ์ แต่อย่างไรก็ตาม ศาสดามุฮัมมัดก็ไม่ได้ละเลยในการรับฟังข้อเสนอแนะจากบรรดาสาวกของท่าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของท่านเหล่านั้นนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงประสงค์ ดังกรณีของท่านอุมร์ในเรื่องของการคลุมฮิญาบของสตรีมุสลิม เป็นต้น การที่จะสร้างความปรองดองและมีสันติต่อศาสนาอื่นๆ นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นในเมื่อมีผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ที่รวมตัวและอาศัยอยู่ร่วมกัน ย่อมที่จะเกิดปัญหาเรื่องประเพณี ความเชื่อและศาสนาที่ต่างกันเสมอ และเพื่อเป็นการขจัดรากเหง้าของปัญหาทั้งหมด ท่านศาสดามุฮัมมัดจึงได้ร่างระเบียบขึ้นมาใหม่เรียกว่ารัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์ (หุซัยน ฮัยกัล, 2537, น. 184-189) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีไว้เพื่อควบคุมกฎเกณฑ์ กติกาให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและให้ประชาชนทุกกลุ่ม ล้มเลิกการอาฆาตพยาบาทกันระหว่างเผ่าพันธุ์ให้หมดสิ้นและเพื่อให้สิทธิต่างๆ แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะชาวยิวที่มักจะหวาดระแวงพวกมุสลิมอยู่เสมอ

ศาสดามุฮัมมัดได้ทำการปกครองรัฐอิสลามมะดีนะฮ์โดยยึดหลักการตามสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญนี้ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลกที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ก่อนหน้าท่านศาสดาได้มีผู้ปกครองจำนวนมากที่ทำการปกครองแต่ไม่เคยมีการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ประชาชนของตนมาก่อน ศาสดามุฮัมมัดเป็นบุคคลแรกที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือและการให้ความสำคัญต่อประชาชนในการปกครองรัฐและ

การรักษาสัญญาที่ยังแสดงให้เห็นด้วยว่าศาสดามุฮัมมัดไม่ได้เป็นเพียงแค่นักการศาสนาเพียงเท่านั้นแต่ยังถือได้ว่าเป็นรัฐบุรุษและนักปกครองที่ดีอีกด้วย (อิมรอน มะลูลิม, 2536, น. 155)

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญหรือสนธิสัญญาดังกล่าวนี้นั้นในภาษาอาหรับที่นักวิชาการมุสลิมบางท่านอย่างชะกะเรีย บะซีร์เรียกว่า “เศาะฮิฟะฮ์” (เอกสาร) ซึ่งเศาะฮิฟะฮ์มะดีนะฮ์ที่ได้กล่าวนี้นั้นได้ปูพื้นฐานให้กับสังคมใหม่และรัฐที่มีพื้นฐานทางกฎหมายที่มั่นคง ถือได้ว่าเป็นความก้าวหน้าอันยิ่งใหญ่สำหรับมนุษยชาติ ซึ่งชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะชาวยิวได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเมืองเต็มขั้นในรัฐอิสลามของท่านศาสดามุฮัมมัดก็ว่าได้ กล่าวคือพวกเขาจะได้รับเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ทางศาสนา การบริหารทางการเมืองของพวกเขาเองนอกเสียจากว่าพวกเขาจะพาดพิงถึงกรณีใดๆ ต่อท่านศาสดาเมื่อกรณีนั้นๆ จะต้องถูกตัดสินด้วยกฎหมายอิสลาม และมีอิสรภาพในทางการเงินอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ภายใต้ข้อตกลง พวกเขาถูกเรียกร้องให้ช่วยเหลือ ต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับชาวมุสลิม นอกจากนี้ ชาวยิวที่ร่วมลงนามทำสัญญาในเอกสารฉบับนี้ได้รับรองให้เป็นพลเมืองโดยสมบูรณ์ (ชะกะเรีย บะซีร์, 2540, น. 85-89) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าไม่มีเครื่องหมายแห่งความแตกต่างระหว่างประชาชนชั้นแรกหรือชั้นที่สองให้เห็น อีกทั้งในเอกสารนี้ยังได้ประกาศว่าชาวยิวที่ได้ทำสัญญาข้อตกลงจะมีสิทธิและมีพันธะเท่าเทียมกับชาวมุสลิม และมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากชาวมุสลิมหากว่าพวกเขายื่นกรณถึงความจำเป็นนั้น และจะไม่ช่วยเหลือศัตรูของชาวยิว การพิพาท การไม่ลงรอยกันในเรื่องใหญ่ๆ หรือความขัดแย้งกันในเรื่องใหญ่ๆ จะต้องนำสู่ท่านศาสดา แม้ว่าการทะเลาะกันเล็กๆ น้อยๆ จะแก้ไขกันได้ในห้องลับตามที่ได้อ้างมาแล้ว

เอกสารเศาะฮิฟะฮ์หรือรัฐธรรมนูญมะดีนะฮ์ เป็นเอกสารที่ระบุถึงพหุสังคม เป็นสังคมของคนหลายเผ่าพันธุ์และสังคมที่มีหลายวัฒนธรรมอันประกอบด้วยชุมชนสองชุมชนที่มีศาสนาต่างกันนั่นคือชาวมุสลิมและชาวยิว ดังนั้น เอกสารเศาะฮิฟะฮ์จึงนำเสนอหลักการพื้นฐานที่เป็นหน้าที่ของพลเมืองและการเมืองให้แก่รัฐบาลของรัฐอิสลามมะดีนะฮ์มากกว่าเรื่องศาสนา ศาสดามุฮัมมัดได้รับการยอมรับในฐานะของผู้ปกครองจากผู้ที่มีได้เป็นมุสลิมและจากพลเมืองมุสลิมในมะดีนะฮ์ สังคมและรัฐของชาวมะดีนะฮ์ได้ถูกประกาศว่าเป็นหนึ่งเดียว เป็นการรวมผู้คนเข้าไว้ด้วยกันบนพื้นฐานของการลงสัตยาบันและการนำเอกสารนี้มาใช้ ดังนั้น สันติภาพแห่งรัฐมะดีนะฮ์ได้ประกาศขึ้นเป็นหนึ่งเดียวและไม่อาจแบ่งแยกได้ ประชาชนทุกคนในรัฐนี้จะต้องสร้างสันติภาพและทำสงครามซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับรัฐ อย่างไรก็ตาม บุคคลที่เป็นมุสลิมจะต้องให้การคุ้มครองต่อทุกๆ คนที่มีได้มีความผิดจากการก่ออาชญากรรมหรือมิได้รับความยุติธรรม ชาวมุสลิมทุกคนจะต้องให้เกียรติต่อการคุ้มครองนี้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเอกสารเศาะฮิฟะฮ์หรือรัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับหลักการอันสูงส่งนี้ มีมนุษยธรรมและความยุติธรรม

ซึ่งสัมพันธ์กับการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับกลุ่มที่มีศาสนาและชาติพันธุ์ที่ต่างกันซึ่งอาศัยอยู่ในรัฐอิสลามมะดีนะฮ์ มีการให้สิทธิมนุษยชนพื้นฐานในแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ คนทุกคนไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือยิวจะได้รับอิสรภาพในการเคารพภักดีและเสรีภาพที่จะอยู่อาศัยและทำงาน ด้วยความสงบและมีเกียรติ ได้รับค่าเลี้ยงชีพและทรัพย์สินและสิทธิของเขาที่จะได้รับการดูแลด้วยความเสมอภาคและยุติธรรมก็ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างมั่นคง เพื่อที่จะทำให้ความคิดในเรื่องความเท่าเทียมกันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในมะดีนะฮ์ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตามมีความเข้มแข็งขึ้น ชาวยิวแห่งนครมะดีนะฮ์ได้ผูกมัดอยู่กับข้อกำหนดของเอกสารเศาะฮิฟะฮ์อย่างเป็นทางการ เพื่อมีส่วนร่วมในการปกป้องนครมะดีนะฮ์ หากว่ามันถูกศัตรูภายนอกรุกราน พวกเขาตกลงที่จะทำทั้งสองอย่างคือเข้าร่วมในการต่อสู้จริงๆ หากว่ามีการต่อสู้และช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการต่อสู้ดังกล่าว ส่วนในด้านของการวางกรอบหรือกฎระเบียบของสังคม

นอกเหนือจากบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและแนวทางจริยวัตร (ซุนนะฮ์) ของศาสดามุฮัมมัดแล้ว ยังได้มีการวางกฎระเบียบข้อตกลงภายใต้รัฐธรรมนูญในการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อศรัทธา เช่น สนธิสัญญาที่ทำไว้กับชาวยิวเผ่าต่างๆ ในมะดีนะฮ์ สนธิสัญญาฮุดัยบียะฮ์ที่ทำกับชาวมุชริกีน (ผู้ตั้งภาคีหรือผู้ที่ยอมรับอัลลอฮ์ควบคู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นรวมกัน ซึ่งชาวมุชริกีนส่วนใหญ่เป็นปฏิปักษ์ต่ออิสลาม) มักกะฮ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Bowering (2013, p. 372) ที่ได้อธิบายเอาไว้ที่น่าสนใจว่ารัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์นี้คือเอกสารทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญของท่านศาสดามุฮัมมัดซึ่งเป็นเอกสารทางการปกครองชิ้นแรกของท่านศาสดาที่ใช้ในการปกครอง เอกสารชิ้นนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอัตชีวประวัติของท่านศาสดามุฮัมมัด เอกสารชิ้นดังกล่าวนี้ได้รับการเขียนขึ้นในช่วงแรกของการอพยพของท่านศาสดาไปยังมะดีนะฮ์ ได้กลายเป็นปฐมบทของการปกครองที่เชื่อมร้อยสังคมพหุวัฒนธรรมให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนในรัฐแห่งนี้ โดยเฉพาะการพูดถึงสิทธิของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่หลากหลายและมีใช้แต่เพียงผู้ศรัทธาเท่านั้น การมีความสัมพันธ์ต่อศาสนาอื่นย่อมเป็นสิ่งจำเป็นที่ประชาชนทุกคนจะต้องเปิดใจให้กว้าง และในรัฐอิสลามมะดีนะฮ์นั้นมีหลายชนเผ่าดั้งเดิมโดยเฉพาะชาวยิว คนหลายเผ่าพันธุ์ที่รวมตัวกันและอาศัยอยู่ด้วยกันย่อมที่จะเกิดปัญหาเรื่องประเพณีความเชื่อและศาสนาที่ต่างกันเสมอ และเพื่อเป็นการขจัดรากเหง้าของปัญหาทั้งหมด ศาสดามุฮัมมัดจึงได้ยกร่างระเบียบสังคมแห่งมะดีนะฮ์ขึ้นมาใหม่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์” ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีไว้เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์กติกาที่จะให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าล้าเล็ก การอาฆาตพยาบาทระหว่างเผ่าพันธุ์ให้หมดสิ้นและเพื่อให้สิทธิต่างๆ แก่ประชาชนทุกกลุ่มนั่นเอง

6. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาเราสามารถสรุปได้ดังนี้คือศาสนาฮัมมัดและสาวกผู้ติดตามของท่านเกิดมาในบริบทสังคมที่มีความอบอุ่น ไม่ได้เห็นสภาพสังคมที่มีความรุนแรง เป็นสังคมที่มีคุณภาพ ชาวอาหรับสมัยนั้นแม้จะอยู่ในยุคมืด (ญาฮิลียะฮ์) แต่ชาวอาหรับก็ไม่ใส่ร้ายกัน ศาสนาฮัมมัดและสาวกเพิ่งจะเผชิญกับสังคมที่ไม่มีความยุติธรรมภายหลังจากการมาถึงของศาสนาอิสลามแล้ว เมื่อท่านศาสดาเลือกใช้ขันติธรรมและการให้อภัยตลอดระยะเวลา 13 ปีที่อาศัยอยู่ในมักกะฮ์ท่านจึงเลือกการหลีกเลี่ยงนั้นคือการอพยพ (ฮิจญ์เราะฮ์) และมุ่งไปสู่สังคมเมืองมะดีนะฮ์ที่มีความเอื้ออารี การพบเจอกับสภาพสังคมที่มะดีนะฮ์ทำให้ศาสดากลับมามีความอบอุ่นอีกครั้ง เมื่อท่านศาสดาสถาปนาตัวเองในเมืองมะดีนะฮ์แล้ว เวลาที่มีผู้ยกทัพมาแม้จะมีจำนวนมากกว่าแต่ท่านศาสดาก็สามารถเอาชนะได้ทั้งหมด สมัยของท่านศาสดามีทูตเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรี ทั้งชาวคริสเตียนและชาวยิว ช่วงวาระสุดท้ายก่อนท่านศาสดาเสียชีวิต รัฐอิสลามของท่านมีเสถียรภาพและมีความมั่นคงเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ คือจากการศึกษาแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองว่าด้วยรัฐอิสลามของท่านศาสดารัฐอิสลามของท่านศาสดาได้สถาปนาขึ้นมาด้วยเหตุผลเพื่อที่จะปกครองประชาชาติของท่านให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลาม โดยมีการปกครองโดยการใช้หลักการของชะรีอะฮ์ ยึดคำสอนจากอัลกุรอานเป็นแนวทางในการปกครอง โดยไม่ได้บังคับว่าผู้คนภายในรัฐนั้นทุกคนต้องนับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ศาสดาปกครองอย่างเป็นธรรมไม่ว่าจะเป็นคนมุสลิมเองหรือไม่ใช่มุสลิม และศาสดาไม่ได้มีการบังคับให้ผู้คนที่ต่างความเชื่อต่างศาสนาเหล่านั้นเข้ารับอิสลาม แต่ศาสดามุฮัมมัดจะเผยแพร่ศาสนาโดยอย่างสันติวิธีกับบรรดาคนเหล่านั้น สำหรับศาสนาอิสลามแล้วนั้น การที่จะสถาปนารัฐอิสลามที่บริสุทธิ์นั้นอิสลามไม่ได้พิจารณาเพียงแค่เป้าหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่พิจารณาถึงวิธีการในการได้มาซึ่งรัฐอิสลามนั้นด้วย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากระหว่างทางในการสถาปนารัฐอิสลามนั้นมีแต่สิ่งที่ขัดขวางกับอิสลามทำในสิ่งที่อิสลามได้ห้ามปรามไว้ เป้าหมายก็ไม่ได้สำคัญอะไร การสถาปนารัฐอิสลามของศาสดามุฮัมมัดได้ใช้วิธีการที่สันติ ไม่ได้มีการข่มขู่ ฆ่าฟันผู้คน เพื่อให้เกิดความหวาดกลัว และการเข้ารับอิสลามด้วยเหตุนี้ดังที่ อดิส อมาตยกุล (อดีตอาจารย์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2563) ได้กล่าวว่า “การจัดตั้งรัฐอิสลามที่บริสุทธิ์ได้นั้นไม่ได้ดูเฉพาะที่เป้าหมายสุดท้ายเพียงอย่างเดียว เราต้องศึกษาวิธีการการได้มาของรัฐบาลอิสลามนั้นๆ ด้วยว่าวิธีการที่ใช้กันนั้นถูกต้องตามหลักการอิสลามหรือไม่”

นอกจากนี้ จากการศึกษาแนวคิดการสร้าง “รัฐอิสลาม” ของท่านศาสดาจะพบว่า แนวคิดอุดมการณ์นี้ได้กล่าวถึงการสร้างรัฐอิสลามโดยใช้หลักชะรีอะฮ์ บทบัญญัติในอัลกุรอาน ในการสถาปนารัฐและการปกครองประชาชนภายในรัฐ จะเห็นได้ว่ารัฐอิสลามของท่านศาสดานั้นไม่ได้ปกครองแค่มุสลิมเพียงอย่างเดียวแต่มีคนต่างศาสนิกรวมอยู่ด้วย ศาสดาได้ปกครองรัฐของท่านอย่างเป็นธรรม อดัส อมาตยกุล (อดีตอาจารย์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2563) ได้อธิบายเอาไว้ว่า “การจัดตั้งรัฐอิสลามในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัดใช้วิธีการสันติวิธี และใช้วิธีการประนีประนอม” ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของจรัญ มะลูลีม (ศาสตราจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 กุมภาพันธ์ 2563) และศราวุฒิ อารีย์ (ผู้อำนวยการศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 กุมภาพันธ์ 2563) แสดงความเห็นว่ “ศาสดามีท่าทีที่ประนีประนอม ยอมรับกลุ่มอื่นๆ ได้” สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการด้านอิสลามศึกษาและมลาญศึกษา เช่น อับดุลรอญิง สื่อเต, อูสมาน ยูนุ, และไฟซอล หะยีอาวัง (อาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2563) ได้อธิบายว่า “อุดมการณ์ในการจัดตั้งรัฐอิสลามของท่านศาสดานั้นมีเหตุผลเพื่อที่จะสร้างรัฐให้มีความมั่นคงให้แก่ประชาชนโดยยึดหลักการจากอัลกุรอานในการสร้างรัฐที่บริสุทธิ์” ในขณะที่คำอธิบายของอาทิตย์ ทองอินทร์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2563) ที่กล่าวว่า “กระบวนการที่จะนำไปสู่รัฐอิสลามต้องมาด้วยหนทางสันติ และการปกครองในแบบอิสลาม เป้าหมายจริงๆ ไม่ได้เพียงแค่มุ่งหมายแค่มีดินแดนหรืออาณาเขตที่แน่นอนชัดเจนแต่มองไปถึงการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้อยู่ในหลักการศาสนาอีกด้วย”

7. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปปรับใช้

จากข้อสรุปของผลการศึกษาและอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญกับการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป ดังนี้คือ องค์กรด้านวิชาการศาสนาและองค์กรมุสลิม ในประเทศไทยควรที่จะต้องทำการศึกษาและสร้างความเข้าใจให้กับคนไทยทั่วไป ตลอดจนเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ ถกเถียงทางความคิดกับภาคส่วนอื่นๆ ในสังคมต่อประเด็นของอิสลามให้มีความเข้าใจ มีการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องของการเกิดขึ้นของรัฐอิสลามที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเอื้ออารี ไม่มีอคติและหวาดระแวง ไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งตามที่ประวัติศาสตร์การเมืองของ

การสถาปนารัฐอิสลามในสมัยของท่านศาสนานั้นจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างไปจากขบวนการรัฐอิสลามไอเอสหรือกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามอื่นๆ นอกจากนี้ สังคมไทยควรที่จะต้องเปิดใจให้กว้างเพื่อที่จะเรียนรู้และรับรู้ถึงข้อเท็จจริงว่าแนวคิดการสร้างรัฐอิสลามที่แท้จริงตามหลักการอิสลามหรือตามแบบฉบับท่านศาสดามุฮัมมัดแห่งศาสนาอิสลามนั้นเป็นอย่างไรเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจกันซึ่งจะนำไปสู่สังคมสันติสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- คุรุชิต อะห์หมัด. (2541). *อิสลาม: ความหมายและคำสอน* [Islam: It's Meaning and Message] (จรัญ มะลูลีม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะเคเดมี.
- จรัญ มะลูลีม. (2557). รัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย. *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, 149, 1-41.
- ชะกะรียา บะชีร. (2540). *ตะวันขึ้นที่มะดีนะฮ์* [Sunshine at Madinah] (จรัญ มะลูลีม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะเคเดมี.
- มัสลัน มাহามะ. (2551). *อิสลามวิถีแห่งชีวิต*. สงขลา: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศอลีห์ หุสัยน์ อัลอายิด. (2548). *สิทธิของชนต่างศาสนิกในประเทศอิสลาม* [The Right of Non-Muslims in the Islamic State] (อุษมาน อิดริส, ผู้แปล). ปัตตานี: วิทยาลัยอิสลามยะลา.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. (2542). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย*. อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาะวะเราะฮ์: ศูนย์กษัตริย์ พระอัย เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.
- สามารถ ทองเฝือ. (2562). *อิสลามกับการเมือง*. ปัตตานี: ปาตานี ฟอรัม.
- หุซัยน ฮัยกัล. (2537). *ศาสดามุฮัมมัด มหาบุรุษแห่งอิสลาม ภาค 1* [Life of Muhammad] (กิติมา อมรทัต, อุ๋น หมั่นทวี, และจรัญ มะลูลีม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะเคเดมี.
- อบุล อะลา เมาดูดี. (2525). *ระบอบชีวิตอิสลาม* [Islamic way of Life] (บรรจง บินกาซัน, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ชมรมนักศึกษามุสลิม มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อิมรอน มะลูลีม. (2536). *มุฮัมมัดศาสดาแห่งอิสลาม*. กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะเคเดมี.

ภาษาอังกฤษ

Bowering, G. (2013). *The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought*. New Jersey: Princeton University Press.

Hamidullah, M. (2007). *The Prophet's Establishing A State and His Succession*. New Delhi: Adam Publishers and Distributors.